

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Факультет дошкільної та спеціальної освіти
Кафедра психології та педагогіки розвитку дитини

РЕФЕРАТ

на

ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

освітній ступінь «магістр»

**ВПЛИВ СТИЛІВ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ
НА РОЗВИТОК ДИТИНИ-ДОШКІЛЬНИКА**

Виконала:

здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти 601 групи
спеціальність 012 Дошкільна освіта
освітня програма «Дошкільна освіта»

Катерина ЛІСОВА

Керівник:

канд. пед. наук, доц.

Ольга БУТЕНКО

Рецензент: докт. пед. наук, проф.

Світлана ГАВРИЛЮК

Умань – 2023 року

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ВПЛИВУ СТИЛІВ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ НА РОЗВИТОК ДИТИНИ-ДОШКІЛЬНИКА	8
1.1. Теоретичні підходи до проблеми батьківсько-дитячих взаємин у сім'ї	8
1.2. Характеристика стилів сімейного виховання	18
Розділ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ СТИЛІВ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ НА РОЗВИТОК ДИТИНИ-ДОШКІЛЬНИКА	25
2.2. Діагностичне дослідження впливу стилів сімейного виховання на розвиток дітей дошкільного віку	25
2.2. Практичні рекомендації з корекції стилів сімейного виховання як головного чинника розвитку дитини-дошкільника	37
ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65

ВСТУП

Актуальність проблеми. Виховання підростаючого покоління належить до першочергових завдань держави, починаючи з першої, дошкільної ланки. Уже з перших років життя дитини мають створюватись умови для становлення активної, творчої, самостійної особистості, здатної здійснювати власні вибори, покладати на себе відповідальність, приймати значущі рішення, визначати шлях свого розвитку.

Водночас, у цьому процесі часто недооцінюється роль сім'ї та сімейного виховання. Разом з тим, більшість дослідників називають саме середовище сім'ї одним із основних факторів виховання дитини. На особливу роль батьків у вихованні дітей звертали увагу класики педагогіки Т. Лубенець, А. Макаренко, М. Стельмахович, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.

На відповідальність сім'ї за розвиток дитини наголошують основні нормативно-правові документи: Конвенція про права дитини (1989), Всесвітня декларація «Про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей» (1990), Закон України «Про освіту» (2017), Закон України «Про дошкільну освіту» (2001), Закон України «Про охорону дитинства» (2001), Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (1993), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2012-2021 роки (2013), Сімейний кодекс України (2014), Концепція розвитку дітей раннього і дошкільного віку (2020), Державний стандарт дошкільної освіти України (Базовий компонент дошкільної освіти, 2021) тощо.

Нині сім'я стикається з низкою проблем, як-от: відсутність єдиної стратегії виховання дитини, слабкі уявлення про розвиток особистості в дошкільному віці; непідготовленість до виконання батьківських функцій через незнання вікової психології, фізіології та педагогіки, методів та прийомів сімейного виховання; нестача кваліфікованої допомоги з боку фахівців тощо. В основі цих проблем – несформованість уявлень про методи і засоби взаємодії з дитиною, навичок ефективної комунікації, а звідси – низький рівень сімейного виховання дітей.

Заклад дошкільної освіти – перший ланцюжок у системі освіти, суспільного виховання дитини, який потребує чіткої й налагодженої взаємодії з сім'єю, має розглядати їх рівноправними партнерами у вихованні дитини. Водночас традиційна система роботи з батьками в закладі дошкільної освіти не дає змоги повною мірою актуалізувати педагогічний потенціал родини, не створює атмосферу спільності інтересів, нерідко застосовує застарілі малоефективні форми роботи з сім'єю.

Різноманітні аспекти проблеми виховання дитини в родині висвітлено в дослідженнях сучасних учених (Л. Верб, А. Гончаренко, Т. Гурко, О. Докукіна, К. Журба, З. Зайцева, О. Киричук, О. Кисельова, О. Косарева, Т. Кочубей, Т. Кравченко, Р. Лемехова, Д. Луцик, М. Машовець, Т. Поніманська, О. Проскура, І. Рогальська, О. Хромова та ін.). Визначено науково-теоретичне підґрунтя взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї у вихованні дитини (Т. Алексеєнко, Т. Жаровцева, В. Іова, А. Марушкевич, В. Постовий та ін.), методику взаємодії суспільного і родинного виховання (Л. Врочинська, А. Залізник, А. Капська, О. Сердюк та ін.), формування сімейних взаємин і педагогічної культури батьків (І. Деснова, О. Зверева, О. Калюжна, Л. Києнко-Романюк, І. Савченко, І. Сіданіч, І. Трубавіна, Т. Ушеніна та ін.). Доведено, що на ефективність виховання дитини в родині суттєво впливають її взаємини з матір'ю (О. Петренко, Л. Повалій, О. Тимофеева та ін.).

Зважаючи на вищесказане, нагальним питанням є узгодження позицій педагогів і батьків з питання виховання дошкільників, налагодження тісної співпраці і систематичної взаємодії закладу дошкільної освіти та батьків дітей.

Разом з тим, система освіти, визнаючи ключовою роль сім'ї у питаннях розвитку та виховання дітей, також потребує оновлення змісту, організаційних форм освіти батьків, впровадження у практику нетрадиційних методів роботи, створення різних спеціальних служб допомоги (педагогічної, психологічної), що утворюють єдиний освітній простір, здатний допомогти розвитку дитини та її сім'ї.

Актуальність проблеми, її недостатня теоретична та практична розробленість зумовили вибір теми **дослідження «Вплив стилів сімейного виховання на розвиток дитини-дошкільника»**.

Мета дослідження – дослідити вплив стилів сімейного виховання на розвиток дитини-дошкільника.

Завдання дослідження:

1. Розглянути теоретичні підходи до проблеми батьківсько-дитячих взаємин у сім'ї.
2. Охарактеризувати стилі сімейного виховання.
3. Здійснити діагностичне дослідження впливу стилів сімейного виховання на розвиток дітей дошкільного віку.
4. Розробити практичні рекомендації з корекції стилів сімейного виховання як головного чинника розвитку дитини-дошкільника.

Об'єкт дослідження – виховний процес закладу дошкільної освіти.

Предмет дослідження – стилі сімейного виховання.

Методи дослідження:

теоретичні – аналіз філософської, психологічної, педагогічної та методичної літератури; порівняння, узагальнення;

емпіричні – спостереження, бесіди, опитування; педагогічне спостереження, педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний);

статистичні – кількісний та якісний аналіз експериментальних даних.

Практична значущість дослідження полягає в дослідженні впливу стилів сімейного виховання на розвиток дитини-дошкільника

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота здійснювалась на базі закладів дошкільної освіти №№ 5, 12, 28 м. Умані Черкаської обл.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел.

ВИСНОВКИ

Узагальнення результатів дослідження дають можливість зробити такі **висновки**:

1. Розглянуто теоретичні підходи до проблеми батьківсько-дитячих взаємин у сім'ї.

Серед теорій і підходів, що мають об'єктом свого вивчення батьківсько-дитячі взаємини, виділяються теорії в руслі *психоаналітичного, біхевіористського та гуманістичного* напрямку.

Виявлено, що в *психоаналітичних і біхевіористських* моделях дитина виступає швидше як об'єкт прикладання батьківських зусиль, як істота, яку потрібно соціалізувати, дисциплінувати, адаптувати до життя в суспільстві.

Гуманістична модель розглядає виховання як взаємодію, спільну діяльність і розглядає дитину як суб'єкта виховання.

2. Охарактеризовано стилі сімейного виховання, які відрізняються насамперед за такими ознаками, як вимогливість і чуйність: *індеферентний стиль, авторитарний стиль, ліберальний стиль, демократичний стиль.*

3. Здійснено діагностичне дослідження впливу стилів сімейного виховання на розвиток дошкільників.

З цією метою було дібрано комплекс діагностичних методик, який передбачав виявлення зв'язків між стилем сімейного виховання та особливостями розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Узагальнені дані дають підстави до таких висновків.

У 32,1% батьків переважає авторитарний стиль сімейного виховання. Ліберальний тип продемонстрували 22,0% батьків. 3,1% батьків проявили індеферентний тип виховання.

Виявлено, що неправильний вибір батьками стилю виховання може призвести до формування різних відхилень у фізичному, психічному розвитку, в емоційній і поведінкової сферах. Це не тільки завдає непоправної шкоди здоров'ю дитини, травмує її психіку, гальмує розвиток її особистості, формує

різні порушення поведінки, а й спричиняє інші важкі соціальні наслідки, такі як соціальна дезадаптивність та інфантильність.

Оптимальним стилем сімейного виховання є демократичний стиль, який визнається продуктивною тактикою формування позитивного Я-образу і адекватної самооцінки особистості.

4. Розроблено практичні рекомендації з корекції стилів сімейного виховання як головного фактора розвитку дитини-дошкільника.

В основу рекомендацій покладено низку принципів: індивідуального підходу, динамічності та ін. Основний принцип – принцип співпраці замість наставництва закладу освіти з батьками.

Робота базувалась на реалізації **організаційно-педагогічних умов:**

1. Удосконалення теоретико-методичної підготовки вихователів до роботи з батьками з виховання дітей.

2. Систематична інформаційно-просвітницька робота з батьками щодо стилів сімейного виховання дитини-дошкільника.

3. Використання диференційованих форм і активних методів роботи педагогів з сім'ями.

Формами взаємодії виступили *традиційні і нетрадиційні види роботи:*

колективні (конференції, семінари, «круглі столи», педагогічні «вітальні», батьківські клуби, дні відкритих дверей у ЗДО, спільні з батьками дозвілля тощо) та *індивідуальні* (педагогічні бесіди, консультації, педагогічні доручення, робота «скриньки довіри», відвідування родини тощо).

Також виокремлено *наочно-інформаційні форми* – дошки оголошень, інформаційні куточки, стенди, ширми, відео фрагменти різноманітних видів дитячої діяльності, фотографії, виставки дитячих робіт тощо.

Як наслідок, контрольний етап констатував збільшення кількості батьків, віднесених до демократичного стилю сімейного виховання – 72,5%. До авторитарного віднесено – 14,5% батьків, ліберального – 11,6%, індиферентного – 1,4%.

Результати також засвідчили, що запропонована нами робота слугує розвитку педагогічних можливостей родини, сприяє активізації участі батьків в освітньому процесі ЗДО на принципах партнерства і співпраці.